

Azóta örülök, hogy lány vagyok” (*Olivia*). „Kislánként szerettem volna kedves, vidám, csilingelő nevet, pl. *Krisztina*, *Gyöngyike*, *Anikó*, *Erika*. Ma már tetszik az *Anna* keresztnév.” „Gyerekkoromban nagyon utáltam, ti. *Tamarának* hívnak, s ezt kitűnően lehetett csúfolni” (*kamara, számara*). Egy válaszdó annyira nem szerette a szülőktől kapott utónevét (*Mónika~Móni*), hogy 17 évesen saját elhatározásából a szülőkkel egyetértve *Viktóriára* változtatta. Eredeti keresztnévét nem érezte sem a családnévéhez, sem az egyéniségéhez illőnek. Feltűnik, hogy nevükhöz fűződő családi emléket (ki választotta a nevet, milyen indítékból) csak nyolcan említene, és szomorú, hogy egyikük még a szüleinek határozottan feltett kérdésre sem kapott választ. Öröndetes viszont, hogy az utónevek hagyományozása tudatosan több esetben, s annak a nosztalgiajának is van nyoma, hogy szívesen viselik/viselnék a családban többször előforduló utóneveket. Van, akinek a nevét a nagyobb testvér választotta, s van, aki nagyobb testvérként választhatott nevet.

A kettős keresztnevekről azt látjuk, hogy a 12 lány közül hárman nem nyilatkoznak a második keresztnév okáról (*Adrienn Éva*, *Henriett Anikó*, *Orsolya Fanni*), hirtelen ötletből született (*Andrea Tímea*), a családban a testvérek, ill a lányok kettős keresztnévet viselnek (*Anita Andrea*, ill. *Anna Mária*), a második keresztnév a keresztanya, ill. az anya neve után (*Gabriella Márta*, ill. *Henrietta Katalin*, *Ildikó Ágnes*, *Judit Ida*), a második keresztnévet a szülők divatosnak érezték (*Katalin Krisztina*), egyikük saját elhatározásából visel kettős keresztnévet (*Viktória Mónika*), mint azt fentebb más összefüggésben már említettem.

Összefoglaló megjegyzésem a saját nevükhöz való viszonyulásra vonatkozik. Az derül ki, hogy fontos a név tetszése, elfogadása, a vele való megbékélés a túlnyomó többségnél. A kisebbség viszont arra figyelmeztet, hogy eredményes lehet a név elfogadásában a család magyarázata a választás okáról, a családi hagyományozás, a névtani ismeretek. Azt remélem, hogy a nyilatkozatra bírt hallgatók később ezen ismeretek fényében és nagy felelősséggel fognak gyermekeiknek nevet választani, hogy a *nomen* minden esetben jó *omen* legyen a viselőjének.

KORNYÁNÉ SZOBOSZLAY ÁGNES

Intern Otto, Angicica, Lütyő és a többiek, azaz névválasztás a számítógépes csevegőcsatornán

Dolgozatomban a névadásnak egy olyan új jelenségével kívánok foglalkozni, amelyre a számítógépen történő kapcsolattartáskor van szükség.

A számítógép világába belépve neveink száma is bővül. Hiszen, ha a gépek segítségével akarunk a világgal kapcsolatot létesíteni, akkor feltétlen szükségünk van egy e-mail, vagy magyar elnevezéssel egy drótposta vagy csigacímre. Ez a cím minden esetben tartalmazza az általunk választott felhasználói nevet (username), mely többnyire személynevünk valamilyen ékezet nélküli kombinációja (pl. *turi* <

Túri családnévből, *geza* < Géza keresztnévből, *zturi* < Túri Zoltán család- és keresztnév kombinációjából vagy *bloki* < Blöki becenévből). Ugyancsak nevet, még hozzá ún. **nickname**-t (becenév, gúnynev) kell választani annak, aki az IRC (Internet Relay Chat ~ 'Interneten folytatott beszélgetés') szerver segítségével kíván valamelyik csatornán beszélgetni. A számítógépes világhálózatban több ezer ilyen csatorna létezik, ahol a résztvevők a legkülönbözőbb témákról beszélgetnek. A csatornákon való részvétel egyik feltétele, hogy minden belépőnek egy maximum 25 karakterből álló, mások által még nem használt nevet, azaz nickname-et kell választania. A név lejegyzésekor lehet kis- és nagy-, ékezetes és ékezet nélküli betűket, illetve számokat használni. A választott név az illető azonosítására, illetve megközelítésére szolgál. Az interneten használt angol nickname szakkifejezésre – funkcióját tekintve – a magyar **azonosítónév** elnevezést tartom a legmegfelelőbbnek.

A továbbiakban a Törzsasztal nevezetű csatorna résztvevőinek azonosítónévét és annak névválasztási indítékait mutatom be. Az anyaggyűjtést jelentősen segítette, hogy a csatornán két esetben is a beszélgetés témája volt az azonosítónév választásának indítéka. A beszélgetésekből 220 esetben sikerült pontosan megtudnom, hogy mi motiválta a csatornára belépőt, amikor szabad akaratából választott magának azonosítónevet. A neveket az alábbi típusok szerint csoportosítottam (az elemzésben mindig a névadók által használt helyesírás szerint mutatom be az azonosítóneveket).

I. Az azonosítónév személynévi eredetű, azaz megegyezik a névválasztó személynevével vagy annak valamilyen változatával. Ebben a kategóriában találunk példát a **családi név** egyszerű átvételére (*Hacsek* < Hacsek), annak helyesírásában (*Sajoo* < Sajó; *Qszi* < Kuszi) vagy írásképeiben (*LeGrady* < Légrády Gábor névből, a nagy G betű a keresztnév kezdőbetűjére utal) történő változtatásra. A *Jozsó*, *Gabor*, *Laci*, *béla*, *Jessica*, *David* azonosítónevek a névválasztók **keresztnévének** átvételéből keletkeztek. Szintén keresztnévből ered az *alexandrosz* azonosítónév, amelyet egy Sándor nevű fiú választott magának. Találunk példát a keresztnév idegen alakjának csonkítására (*cris* < Krisztina) és a magyar név idegen írásképpel történő lejegyzésére is (*Csaby*, *chubbie*; mindkettő a Csaba névből). A névalkotó játékos kedvét tükrözi a *lab* azonosítónév, amely a Balázs keresztnév előtagjának a megfordítása. A már említett felhasználói nevet idézik a **családi és keresztnév** együtteséből alkotott azonosítónevek (*kerenyitomi* < Kerényi Tamás; *hzolee* < Honolek Zoltán; *harnosj* < Harnos Jenő; *morpet* < Móricz Péter). A személynéven alapuló névválasztás legnagyobb részét (58%-át) a névválasztók **becenevei** adják. Közülük több iskolai ragadványnévként jött létre. Ilyenek például a külsőt, a testalkatot (*Nils* < Nils Holgersonhoz hasonló; *Sothy* < Szotyí 'kicsi'; *Girafe* < Zsiráf), a belső tulajdonságot kifejező nevek (*Prof* 'okoskodó'; *Gonoszka* 'néha gonoszkodó'; *lord* 'úrként viselkedő'), vagy a nyelvrákon kapott becenevek (*Kewin*, *&roo*, *Alejandro Magnó* < Nagy Sándor). Gyakori a családi körben használatos becenevek (pl. *Tyutyu*, *csutak*, *Muncurkó*, *Dr. Bubo*, *Bütyök*, *Pucros Mackó*, ahol a pucros 'pocakos' jelentésű tájszó?) és a keresztnév becéző alakjainak választása is (*Gabika*, *zsombi*, *gicus* < Ágica; *Dudusch* < Magdus; *Nadi* < Nadatt < Bernadett).

II. Az azonosítónév névkölcsönzés útján, azaz a névalkotó személynevével független, valamilyen más tulajdonnév felhasználásával jött létre. E csoportban

szinte mindegyik tulajdonnévtípus előfordul. Ugyan nem nagy számban, de meg-
esik, hogy a névválasztó egy **másik személynéven** regisztráltatja magát (*Mike, Johny*). A *rahell* azonosítónevet választó a naptári névadás szokását követte, mert nevét Rachel napján választotta. Néhányan ismert történelmi, politikai személyek nevét kölcsönzik (*Torquemada, Engels, milosevics*). Ez utóbbi név, akkor ihlette meg használóját, amikor az általa javasolt nevek közül már húszat visszautasítottak. Sokan kedvenc élő vagy játék **állataik nevével** azonosulnak. A *Gréti, larzen, Levendula* esetében a névadó kutya, míg a *Bogumil* az *Egérke* neveknél pedig macska volt. A *pipi* nevet eredetileg egy némakacsa, a *hírviké*-t pedig egy plüssszarvas viselte. Meglepő a *heki!* név választása, ugyanis ihletője az a játék kutya volt, amely szerepelt Öveges professzor televízióbeli kísérletében. **Intézménynévi** eredetű a *Barking Pumpkin* ~ 'ugató tök' (Frank Zappa amerikai gitáros, zeneszerző kiadójának neve, melynek jelentése hasonlít a névválasztó tulajdonságára) és a *RAF* (Rotte Armee Fraktion) ~ 'Vörös Hadsereg Frakció' mozaikszó, mely egy baloldali terrorista szervezetet jelöl. A **szellemi alkotások neveinek** átvétele a leggyakoribb ebben a kategóriában (a csoporton belül a nevek 52%-át jelentik). Találhatunk **hajónévből** (*Lütyő* ~ egy balatoni hajó neve), **márkanévből** (*Matiz, Melba, Coke Light, soproni ászok*), sőt zeneszámok **címéből** (*Easy Friend, Skizoid, Schmoove*) eredő azonosítóneveket. A kölcsönzött nevek legnépesebb csoportját az **írói nevek** színes és változatos példái adják. Szerepelnek itt nevek a klasszikus irodalomból: *Pepin* (Hrabal hőse), *Szulamit* (Énekek ének), *hontalan* (Mester és Margarita); a mesékből: *Bubu* (Muki és Bubu), *Maminti* (Lázár Ervin: A fogfájós oroszlán), *tami* (Gumi macik), *kicsi emma* (Aszlányi Károly: Sok hűhó Emmiért); filmekből: *Mallory* (Natural born killers), *Mr. Spock* (Star Trek), *Exleprás* (Brian élete), *\$papa*. A legkedveltebb névadók Rejtő Jenő figurái mellett (*levin, neduddgi, Kilgore Trout, Pizskos Fred*) a különböző számítógépes, illetve szerepjátékok alakjai (*Medieval, Zak, Nien Numb, Darton, Selindek*). Szintén névkölcsönzésnek tekintettem azokat a nem tulajdonnévi eredetű neveket, amelyeket a használók egy ismert versből (*Sehonnai Bitang Ember*), mondókából (*vakvarjú*) vagy viccből (*Jeeegygomba*) vettek át.

III. A névtorzítással keletkezett azonosítónevek alapját az első két kategóriában található nevek adják annyi változtatással, hogy ezeken a névalkotó valamilyen változtatást, kiegészítést végzett. A csatornán történő névválasztásnak ez a legkevésbé kedvelt formája. Ezt a számadatok is igazolják, hiszen a vizsgált neveknek ez csak a 14%-ra jellemző. A legtöbben a **személynevük** valamelyik típusát felhasználva, azt kiegészítve alkották meg azonosítónevüket. Így például a *BlumiDC, Bagolymondja, aTom, bakibebi* neveknél a Blumi, Bagoly, Tom, Baki becenév, a *PoedleB* (< Béla), *Tam831* (< Tamás) esetében a keresztnév, a *big4* (< Nagy) formánál a családnév, és a *k.istyu* és a *djyangce* (a *dj* a J.D. monogram megfordítása + a *Yangce* becenév) alakoknál egyszerre több személynév szolgált a névadás alapjául. **Földrajzi név** volt a *jimbor* azonosítónév ihletője. Ugyanis a Székelyzsombor helynévből elvonással keletkezett a Zsombor, s a névalkotó ennek az alaknak a helyesírását változtatta meg. Az *Eclipseboy* név alkotója autójának **márkanéve** (Eclipse) után kapcsolta a nemét jelölő (boy) angol szót. Az **irodalmi név** felhasználására példa az *xgaddalf* (az AD&D játékban Gandolf a varázsló) és

a *Liquid-FX* (a Metal Gear Solid játék negatív szereplője Liquid Snake, az FX az cégnév), valamint a mesebeli állatfigurákra utaló *Vah úr* (Fekete István: Vuk) és a *Vackor1* (Kormos István: Vackor).

IV. Számos példát találunk az **egyedi névalkotással** létrejött nevekre, amelyek megalkotásában a résztvevők egyéni képzelete játszott a fő szerepet. Sok név a névadó valamilyen **tulajdonságára** utal. Így például a külsőre következtethetünk a *Redy* (hajszín), a *szakáll*, a *Meggyimag* (a magas termet ellentéte) és a *blackman* (bőrszín, könnyen leburnul) nevekből. Valamilyen belső tulajdonságukat szerették volna kifejezni azok, akik az alábbi neveket választották: *Kicsi Lány*, *Denevér* (éjszakai aktivitás), *Rock* (életérzés), *Sutyerák*, *Harmónia* (vágy, hogy ilyen legyen), *Zölduborka* (még kezdő az interneten), *magyar tarka nagy barom* (lelkéből fakadó érzés), *Adept* ('hozzáértő, ügyes', ilyené szeretne válni) stb. A *Tippographic* (nyomdász) és a *Művész* neveket választók **foglalkozásukra** utaltak. **Kedvelt tevékenységüket** fogalmazták meg azonosítónevükben azok, akik a *Venyerin* (szeret verseket írni, s ezért adta Vénusz orosz nevének –Venyera – változatát), *csillag-szem* (szereti az indiánregényeket), *ribizli* (szereti a ribizlit) és a *Cateye* (kedven állata a macska) szavakkal jelölték magukat. Előfordul, hogy az illetőre jellemző **csillagjegy** vagy annak asszociációja a névválasztás indítéka. Így született a kínai horoszkópból és csillagképből a *TREX* (kígyó és bika), a *kentaur* (ló és nyilas) és a Skorpió rövidítéséből a *Sko* név. A 33+, a *banya* és az *egy ember* nevet választók **életkorukra** utalnak nevükkel. A két utóbbi név tulajdonosai már betöltötték negyvenedik életévüket. Volt amikor a szó hangzása motiválta a névalkotást (*MIMIm*, *Barracuda*, *lady*, *Tilia*). De olyanra is találunk példákat, amikor a **szó jelentése** ragadta meg a névadót: *Fehér Tigris*, *Pocak* (kedves, becéző), *mulatt* (utal az időtöltésre, a szórakozásra, a kor múlására stb.), *Champace* (csempész szó angolos írásképpel). A **játékos kedv** sem hiányzott a nevek létrehozásában. Ennek köszönhetően jöttek létre az alábbi, valamilyen nyelvi játékokra épülő nevek: *RemekElek*, *Parafa Hugó*, *Cica*, *Heves Jeges*, *Intern Otto*, *vau* (a Sajó családnévből), *rizo* (< rizotto < Ottó), *HAME* (Hülye, aki mindent elhisz), *Szila T. Zoárd* (Tova Szilárd anagrammája), *CooCooFooZoo* (KókuszFűző, KokoFőző, KukaFőző), *Fun Sir* (angol szójáték). Természetesen az sem ritka, hogy a névválasztást az **adott pillanat**, a **hirtelen képzettársítás** vezérli. Nézzünk erre is néhány példát! *Hőember* azért lett valaki, mert a regisztrációkor a nagy melegben ez szeretett volna lenni; *fudge* 'mesebeszéd, maszlag, butaság' a szótárban ez volt az első szó, amelyet meglátott; *Kalmo*, mert éppen Kalmopyrint vett be, amikor nevet választott; *sziklon*, mert esős nap volt a regisztrációkor; *ize*, *nulla*, *ide*, *nevtelen*; *nagydog*, a választott nevek egyike sem volt jó, s ekkor a névválasztó azt gondolta, hogy a gép „nagy dög”.

A névadási típusok szám szerinti és százalékos megoszlását megfigyelve megállapíthatjuk, hogy a személynévi eredetű, illetve az egyedi névalkotással keletkezett nevek egyenlő százalékkal voltak jelen a vizsgált anyagban (31%). Ettől csupán egy százalékkal (32%) tértek el az internetes névadásban a névkölcsönzéssel alkotott formák. A legritkább névválasztási módot a névtorzítással keletkezett nevek adják, ez a vizsgált anyagban csupán 6%-ot jelent.

Dolgozatomnak nem volt célja a vizsgált névanyag teljes körű elemzése, inkább csak ízelítőt szerettem volna adni a névadás egy új formájáról. Erről a névadási

módról összegezésként megállapíthatjuk, hogy a csatornákat használók névválasztása a mellett, hogy igen sokféle, színes, játékos, egyedi, de alapjaiban azért megőrzi és követi a névadás, névválasztás általános elveit, kategóriáit.

Felhasznált irodalom

BERÉNYI ZSUZSANNA 1972. Az iskolai ragadványnevek gyűjtése. *Magyar Nyelvőr*. 414.

HAJDÚ MIHÁLY 1994. *Magyar tulajdonnevek*. Nemzeti Tankönyvkiadó.

J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Akadémiai Kiadó.

<http://www.fsz.bme.hu/hungary>

<http://index.hu/forum/forum.cgi?a=t&t=9003730&uq=167&tp=01x>

RAÁTZ JUDIT

Tanári ragadványnevek Szatmárnémeti középiskoláiban

A gyűjtés

A tanári ragadványneveket 1981-ben gyűjtöttem Szatmárnémetiben, a középiskola tíz magyar tannyelvű IX–XII. osztályában, az akkor 5-ös sz. Ipari Líceumban (ma: Kölcsey Ferenc Kollégium). A tanulók írásban (névtelenül) közölték a tanárok ragadványnevét/ragadványneveit, s (amennyiben ismerték) megindokolták a névadás indítékát.

1991-től Szatmárnémeti magyarul tanuló középiskolásai három gimnáziumban (elméleti líceumban) tanulhattak: a Kölcsey Ferenc Kollégiumban, (az akkor induló) Hám János Líceumban és a Református Líceumban. A két utóbbi (hat éven át a Kölcsey Ferenc Kollégium épületében működő) gimnázium tanári kara (kezdetben) nagyrészt a Kölcsey tanári karából került ki, majd – részben a Kölcsey tanáraiból, részben máshonnan érkező tanárokból – fokozatosan kiépült saját tanári karuk. A két gimnázium négy, illetőleg két éve elköltözött a Kölcsey Kollégium épületéből. A gyűjtést ilyen körülmények között 1999-ben megismételtem.

A két gyűjtés névanyaga kapcsán megvizsgálhatjuk Szatmárnémeti magyarul tanuló középiskolás diáksága huszadik századvégi névadási szokásait, ugyanakkor a nevek élettartamára, vándorlására vonatkozó megállapításokat (is) tehetünk.

A gyűjtés anyaga 142 ragadványnév, mellyel összesen 101 személyt neveztek meg. Az 1981-es gyűjtéskor ugyanis a gimnázium (magyar tagozatán) 47 tanárnak volt ragadványneve, az 1999-es gyűjtéskor a Kölcsey Kollégiumban 37, a Hám János Líceumban 11, a Református Gimnáziumban 16 tanárnak volt ragadványneve, de közülük tízen (nyolcan a Kölcseyben, 1–1 a másik két gimnáziumban) az 1981-es gyűjtés idején is tanítottak.